

N:o 7.

Af Herr Wærn: Angående utfärdande af en författning derom, att afhandlingar om försäljning af åboäfvensom skatterätt till under bruk skatteköpta hemman få mellan åbo och bruksegare uppgöras.

På det att de invecklade förhållanden, hvilka uppkommit derigenom att kronohemman enligt Kongl. Brevet den 16 Augusti 1731 blifvit till skatteförsålda till bruksegare med ovilkorligt förbehåll endast att åboen skulle vara odrifven men i öfrigt med något obestämda och, ehuru sedermera närmare meddelade, dock fortfarande genom otydlighet otillfredsställande föreskrifter om bruksegarens och åboens ömsesidiga rättigheter och skyldigheter, (sammanfattade och offentliggjorda genom Kongl. Kammar- och Bergs-kollegiernas kungörelse den 30 Januari 1824), må på ändamålsenligaste sätt kunna lösas och möjlighet blifva beredd å ena sidan för åboen, att genom uppgörelse med bruksegaren antingen komma i åtnjutande af samma förmåner, som redan blifvit eller ytterligare kunna blifva kronohemmansåboer tillförsäkrade eller ock för sin besittningsrätt till hemmanet erhålla fullt vederlag, och å andra sidan för bruksegaren, att kunna antingen af åboen tillhandla sig åborätten och derigenom komma i full så väl besittnings- som eganderätt eller ock kunna till åbo afstå all sin rätt emot godtgörelse af denne, får jag härmed föreslå,

att Riksdagen ville för sin del besluta och hos Kongl. Maj:t anhålla om utfärdande af en författning, hvarigenom afhandlingar om försäljning af åbo-, likasom ock af skatterätt till förenämnda sorts hemman må kunna mellan åbo och bruksegare lagligen uppgöras och blifva bestående.

De hinder, som enligt min uppfattning nu häremot finnas och behöfva undanröddas, äro, hvad först försäljning af åborätten angår, att, enär hvarken

Kongl. Förordningen den 30 September 1756 i fråga om rätt att transportera kronorusthåll å oskyld person, ej heller Kongl. Kungörelsen den 8 Maj 1863, om utvidgad frihet i afseende på öfverlåtelse af åborätt å kronohemman, äro på de till bruken skattesålda hemmanen tillämpliga, alla bestämmelser om öfverlåtelse, börs- eller lösningsrätt till sistnämnda hemman saknas, i följd hvaraf föreskriften i 1731 års bref, att åboerne skola vara odrifne, kan anses innefatta absolut förbud mot hvarje öfverlåtelse; hvaremot, hvad derefter angår försäljning af skatterätten till åboen denna nu icke kan vara tillåten, emedan bruksegarens skatteköp grundat sig derpå att hemmanet ansetts för bruket omistligt, hvadan lagfart sannolikt skulle vägras å köp-afhandling, genom hvilken de åtskildes; och äfven om den medgäfvdes, kunde möjligen dess bestånd blifva tvifvelaktigt, i händelse en ny egare af bruket gjorde anspråk på handelns återgående. Bestämmelserna i Kongl. Förbudet den 11 December 1766, förnyade i Kongl. Brefvet den 3 Februari 1855, måste ock anses hindra sådan försäljning.

Emot detta förslag, i hvad det innebär bestämmande om öfverlåtelse med samma börsrätt och vilkor vid dess begagnande, då försäljning sker af åborätten å ett till bruk försåldt kronohemman, som redan blifvit bestämda för fall af försäljning af åborätten till kronorusthåll och vanligt kronohemman, väntar jag intet inkast, enär detta blott innebär en föreskrift om tillämpning af samma regler för enahanda förhållanden; och, om försäljningen endast må ske till bruksegaren, förfaller hvarje invändning denne kunde göra på den grund att, då han inträdt i statens rätt, sådan den var 1731 och äfven enligt 1855 års ofvan citerade Kongl. bref hade eventuela anspråk på besittningsrätten, åboen icke nu kunde berättigas att emot hans vilja på oskyld person öfverflytta denna rätt.

Deremot är möjligt, att betänkligheter möta emot att på några vilkor tillåta fränskiljande från bruken af egendomar, som för bruksdriftens upprätthållande blifvit till dem skattesålda, och att dessa betänkligheter blifva så mycket större, som det kunde tänkas, att mera sällan torde ifrågakomma, att åboen mäktade köpa skatterätten för att behålla hemmanet såsom sin egendom, men deremot oftare inträffade, att försäljning utaf detsamma från bruksegaren till tredje man legaliserades derigenom att en skenbar köpeafhandling uppgjordes emellan bruksegaren och åboen, och denne senare derefter emot en möjligen ringa godtgörelse öfvertalades att transportera densamma på den verkliga köparen.

Dessa betänkligheter synas mig dock hvila på förutsättning af lämpligheten utaf ett förmynderskap af staten öfver enskilde i afseende på förhållanden, hvilka desse dock sjelfva borde bäst förstå. Är ett hemman omistligt för en lönande bruksrörelse, så lär bruksegaren icke sälja det. Är deremot hem-

manet till följd af nutidens förbättrade kommunikationsanstalter eller af annan orsak icke längre omistligt, eller är brukrörelsen icke längre lönande, så är det ju väl om hemmanet kommer under en egare, som kan använda det på mera ändamålsenligt sätt; och något bergsbrukets rangföreträde framför jordbruket eller andra näringar lärer numera icke erkännas. Ej heller lära väl åboerne å ifrågasvarande f. d. kronohemman kunna anses mera oförmögne att vid köp af skatterätt och alla derefter i framtiden möjligen uppkommande förhandlingar om hemmanen iakttaga sin rätt och bästa, än åboerne å vanliga kronohemman ansetts vara, då dem medgifvits rätt till skatteköp och derefter full eganderätt till skattehemmanen.

Stockholm den 21 Januari 1875.

C. Fr. Wærn.
